

Snylthumlan *Psithyrus vestalis* (Geoffroy) (Hymenoptera, Apidae) lever och frodas i Skåne

HUGO ANDERSSON

Andersson, H.: Snylthumlan *Psithyrus vestalis* (Geoffroy) (Hymenoptera, Apidae) lever och frodas i Skåne. [The cuckoo bumble bee *Psithyrus vestalis* (Goffroy) (Hymenoptera, Apidae) lives and flourishes in Sweden, Scania.] - Ent. Tidskr. 113: 42-43. Mora, Sweden 1992. ISSN 0013-886x.

The first find of *Psithyrus vestalis* (Geoffr.) from Fennoscandia (Sweden, Scania Lund) was reported in 1978 by Løken. 1982 - 1990 the author collected 32 males from eight localities in western Scania and in 1991, 179 males and 1 female from 21 localities in southwestern Scania. The first records from Denmark, 3 females, has been made in northern Sjaelland 1967 and southern Langeland in 1983. A study of the material of *P. bohemicus* Seidl collected in Scania indicates that *P. vestalis* has spread in the area after 1965.

H. Andersson, Swedish Mus. Nat. Hist., c/o Dept. of Syst. Zool., Helgonavägen 3, S-223 62 Lund, Sweden.

I den sista delen av Catalogus Insectorum Sueciae, Hymenoptera, Apoidea håller författarna (Janzon et al. 1991: 98) för troligt att snylthumlan *Psithyrus vestalis* (Geoffroy) bör avföras som svensk. Det sker under hänvisning till Løken 1984, men beror troligen på en feltolkning av denna källa. Løken (1984:10) behandlar Hasselroths osäkra uppgifter om *P. vestalis* och konstaterar "Scandinavian records otherwise published before 1978 as *P. vestalis* apply to *P. bohemicus*," (min kursivering). Hon ifrågasätter inte sina egna uppgifter från 1978 och på sid. 12 (1984) skriver hon om *P. vestalis*' utbredning: "Scandinavia. So far observed only in the nemoral zone in southernmost Sweden (SK: Lund) which is the northernmost record of the species."

Løken (1978: 168) publicerade mitt fynd från Lund sålunda: "*Psithyrus (Ashtonipsithyrus) vestalis* (Geoffroy in Fourcroy). Sweden. Sk: Lund 12 August 1973 hona (AHNs) ZIL. New to Sweden" och konstaterar på sid. 169: "The specimen above is the first reliable record of *P. vestalis* in northern Europe." Detta exemplar finns bevarat på Entomologiska museet i Lund.

Den 29.V.1991 återfann jag en hona av arten i Sk, Torna Hällestad. Detta fynd och Catalogus tvivel föranledde mig att artbestämma mina *Psithyrus-hanar*, insamlade efter Løkens uppsats från 1978 och ej bestämda av henne. Till min förvåning visade det sig att jag hade 32 hanar av *P. vestalis* från Skåne, nämligen: Sk: Klagshamnsudde

30.VI.1990 1 hane; Kullaberg 8.VIII.1982 1 hane, 22.VIII.1983 1 hane; Kullaberg, Ransvik 22.VIII.1983 5 hanar; Kullaberg, mellan Ransvik och Mölle 22.VIII.1983 1 hane; Lund 30.VII.1982 1 hane; Lund, Klostergården 8.VIII.1983 6 hanar; Lund, Botaniska trädgården 4.VIII.1989 7 hanar; Linnebjär 2.VIII.1988 3 hanar; Billebjär 20.VII.1990 5 hanar; Torna Hällestad, Prästaskogen vid Björkendalsdammen 25.V.1991 1 hona; Vomb, torräng vid Vombsjöns SV hörn, 9.VIII.1983 1 hane.

Under eftersommaren och hösten 1991 samlade jag humlor på 42 lokaler i Skåne söder om 56:e breddgraden. På 21 lokaler väster om en linje genom Skäralid och Tomelilla togs *P. vestalis*, i allt 179 hanar. På 14 lokaler öster om denna linje påträffades inte arten. På 5 lokaler i Halland, Blekinge och östra Småland fanns den inte heller.

För att kontrollera om möjligen några tidigare exemplar av *P. vestalis* smugit sig in bland dem av den närstående arten *P. bohemicus* Seidl har jag kontrollerat Entomologiska Museets i Lund bestämda material av *P. bohemicus* från Skåne, 299 hanar och 28 honor. Materialet har studerats av bl a Løken och Ander och är helt rätt bestämt. Det tillgängliga materialet från Skåne fördelar sig på insamlingsperioder enligt tab. 1.

Huvudsaklig insamlare har varit i början av seklet Simon Bengtsson, under 1920- och 30-talen Kemner, under 1960-talet Ander och därefter undertecknad. Det är anmärkningsvärt att Ander

under 1960-talets första år samlat relativt stora material på Kullaberget, i Lund och vid Vombsjön utan att få *P. vestalis* där jag senare tagit den, något som tyder på att arten kraftigt expanderat på senare årtionden. Det rör sig hos oss troligen om en relativt sen invandrare, som kommit direkt från Tyskland eller via Sjaelland från Danmark.

Arten förekommer i Tyskland upp till Östersjön. Den är inte tidigare rapporterad från Danmark men i Zoologisk Museum, Köpenhamn, finns 3 honor från senare tid: 1 hona, Sjaelland, Tisvilde, 25.V.1964, Lomholdt och 2 honor, Langeland, Ristinge klint. 31.V-2.VI.1983, Lomholdt & Martin.

De två tidigare ofta hopblandade arterna *P. vestalis* och *P. bohemicus* går bra att skilja åt med hjälp av Løkens (1984) tabeller och bilder. Hanarna går lätt att skilja åt på behåringens längd på bakkanten av bakskenbenen och bakbenens basitarsi. De längre håren hos *P. vestalis* är mer välordnade och kortare än bensegmentens största bredd. Hos *P. bohemicus* är håren mer spretiga och de längre längre än segmentens bredd. Att tredje antennsegmentet hos *P. vestalis* är kortare än det femte är oftast tydligt medan de hos *P. bohemicus* är ungefär liklånga (jämför Prÿs-Jones

& Corbet. 1987, figs IV.3-4). Däremot är formen på volsella och gonostylus variabel och svåränvändbar.

Jag vill tacka Dr. Børge Petersen, Köpenhamn, och Roy Danielsson, Lund, för att ha ställt museimaterial till mitt förfogande och Paul Ardö och Gustaf Rudebeck för hjälp med insamling av humlor.

Litteratur

- Janzon, L.-Å., Svensson, B. G. & Erlandsson, S. (†) 1991. Catalogus Insectorum Sueciae. Hymenoptera, Apoidea. 3. Megachilidae, Anthophoridae and Apidae. - Ent. Tidskr. 112: 93-99.
- Løken, A. 1978. Notes on the Scandinavian fauna of social Aculeates (Hym., Vespidae and Apidae s. s.) - Norw. J. Ent. 25:165-169.
- Løken, A. 1984. Scandinavian species of the genus *Psithyrus* Lepeletier (Hymenoptera: Apidae) - Ent. scand. Suppl. 23: 1-45.
- Prÿs-Jones, O. E. & Corbett S. A. 1987. Bumblebees. - Naturalists' Handbooks 6.

Psithyrus-fångster i Skåne

period	-1899	1900-09	10-19	20-29	30-39	40-49
<i>bohemicus</i>	18 ¹ 1 ²	20 ¹ 5 ²	3 ¹ 1 ²	14 ¹ 3 ²	95 ¹ 15 ²	9 ¹
<i>vestalis</i>	-	-	-	-	-	-
period	50-59	60-69	70-79	80-89	90-91	
<i>bohemicus</i>	1 ²	112 ¹ 1 ²	15 ¹ 1 ²	14 ¹ 1 ²	73 ¹ 1 ²	
<i>vestalis</i>	-	-	1 ²	26 ¹	185 ¹ 1 ²	

¹hane

²hona

Vedlevande knäppare önskas

Inom ramen för projektet "Långtidsförändringar av utbredning och frekvens hos vedskalbaggar" går vi igenom allt svenskt material av vedlevande Elateridae. Samlingar av sådana mottages tack-samt för genomgång under 1992. Portokostnader betalas mot kvitto.

Sven G. Nilsson, Ekologiska inst., Helgonavägen 5, 223 62 Lund.

Richard Baranowski, Zoologiska inst., Avd. för systematik, Helgonavägen 3, 223 62 Lund.